

ЮРИДИЧНА ОСВІТА

DOI: 10.33498/opus-2021-02-171

Олена Єременко

докторка філологічних наук, професорка,
заступниця голови Національного агентства
із забезпечення якості вищої освіти
(Київ, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1331-1011>
oyeremenko@naqa.gov.ua

Андрій Бутенко

кандидат історичних наук, доцент,
заступник голови Національного агентства
із забезпечення якості вищої освіти
(Київ, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6946-292X>
abutenko@naqa.gov.ua

УДК 349

ПРАВОВИЙ СТАТУС, ПРОФЕСІЙНИЙ ТА ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПОРТРЕТ ГАРАНТА ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

АНОТАЦІЯ. Сучасна парадигма забезпечення якості вищої освіти включає як один із компонентів акредитацію освітніх програм, яку здійснює Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. Серед учасників акредитаційного процесу ключову роль від закладу вищої освіти відіграє гарант освітньої програми, який виконує важливі організаційні та комунікативні функції, а також координує освітню діяльність за програмою. Сьогодні всі ці аспекти не унормовані на рівні законодавства, не з'ясовані завдання гаранта й характеристики, які дають змогу виконувати відповідний функціонал, а також можливості закладу вищої освіти щодо визначення вимог до гарантів та їхніх повноважень.

Мета статті – з'ясувати демографічні та кваліфікаційні характеристики гарантів українських закладів вищої освіти, їхню правову природу в аспекті залученості до внутрішнього забезпечення якості. Її досягнення, окрім вирішення конкретного наукового завдання, дасть змогу окреслити подальші перспективи дослідження місця і ролі гаранта у формуванні освітньої програми, вироблення науково вмотивованих рекомендацій для закладів вищої освіти щодо створення і покращення локальних нормативних актів, які б структурували діяльність гаранта освітньої програми.

© Олена Єременко, Андрій Бутенко, 2021

Основними результатами статті стало те, що були досліджені основні параметри, які комплексно характеризують гаранта освітньої програми; виокремлені правові аспекти діяльності гаранта з огляду на українське законодавство та актуальні вимоги до забезпечення якості освіти. З'ясовані вікові, гендерні, кваліфікаційні (зокрема ті, які стосуються посади, наукового ступеня, вченого звання) характеристики гаранта освітньої програми, що дають змогу окреслити певний “портрет гаранта освітньої програми”.

Дослідження показало, що “портрет гаранта” загалом відповідає основним характеристикам науково-педагогічного працівника. Стосується віку, статі, посади, наукового ступеня та вченого звання: це може бути жінка або чоловік, працездатного віку, що має науковий ступінь, за званням – переважно доцент, за посадою – завідувач кафедри. Щодо правової природи гаранта, то важливо відзначити, що це не є окрема посада, проте заклад вищої освіти в межах автономії може наділити його повноваженнями, правами та певними функціональними обов'язками у частині забезпечення якості освіти.

Ключові слова: заклад вищої освіти; освітня програма; гарант освітньої програми; якість вищої освіти; правове забезпечення освітнього процесу; організація освітнього процесу.

Входження України до Європейського простору вищої освіти вимагає не лише реформування власне вищої освіти відповідно до рекомендацій, сформульованих у Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості (ESG-2015)¹, а й свідомого ставлення освітянської спільноти до цих процесів. Підвищення якості освітньої діяльності неможливе як без активізації процесів внутрішнього забезпечення якості, так і без зовнішнього консультативного оцінювання якості освітніх програм та освітньої діяльності за цими програмами у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) – акредитації освітніх програм (далі – ОП).

Актуальна проблематика, якій присвячена ця стаття, обумовлена аналізом поточного стану організації забезпечення якості у ЗВО, показників акредитації ОП, і передусім – наслідком комунікації з гарантами ОП під час акредитаційних експертиз та інформаційно-роз'яснювальних заходів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (далі – Національне агентство) для гарантів. Очевидно, що від науково-педагогічного (наукового) працівника, який координує та опікується ОП, залежить її ефективність і результативність, тому індивідуальні риси такої особистості, її повноваження, інструментарій (розроблений ЗВО) для виконання його функціональних обов'язків може бути об'єктом дослідження.

Відповідно до законодавчої бази до особи гаранта чіткі вимоги відсутні, однак у межах університетської автономії заклади вищої освіти мають можливість визначити параметри, яким будуть відповідати гаранті. Традиційно в університетах ішли адміністративним шляхом, призначаючи

¹ Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (Ленвіт 2006).

гаранта наказом, згодом (з 2019 р.) почали унормовувати вимоги, права й обов'язки гаранта у комплексних чи спрямованих саме на це питання локальних нормативних документах.

Сьогодні в Україні здійснюються активні наукові дослідження, створюються методичні праці, що так чи інакше стосуються змісту та процедур оцінювання освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти в Україні. Зокрема, ця проблематика порушується у працях українських дослідників і практиків, рекомендаційних та інструкційних матеріалах.

Питання формування, функціонування, оцінювання освітніх програм українські вчені почали досліджувати відразу після відповідних змін до законодавства. Так, одна з перших методичних праць, присвячена цій тематиці, – “Розроблення освітніх програм: методичні рекомендації” за редакцією В. Кременя, що була опублікована в 2014 р.², автори якої ґрунтовно зупинилися на дослідженні та практичних рекомендаціях із формування якісних освітніх програм, за якими здійснюється підготовка фахівців у сфері вищої освіти. Це дослідження є актуальним і сьогодні, незважаючи на зміни в законодавстві та практиці формування освітніх програм, практично корисним для гарантів освітніх програм, хоча й було підготовлено до появи такої ролі в освітньому процесі. Оцінювання якості освітніх програм, розвиток механізмів зовнішнього забезпечення якості та інші важливі елементи формування системи забезпечення якості освітніх програм були розкриті в інформаційно-аналітичному огляді “Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні” за загальною редакцією С. Калашнікової та В. Лугового³. Дослідження в цьому напрямі було продовжено в аналітичному матеріалі “Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо оцінювання якості вищої освіти в умовах євроінтеграції” за редакцією В. Лугового та Ж. Таланової⁴. Проблеми забезпечення якості реалізації освітніх програм, певних аспектів оцінювання їхнього функціонування можна знайти у публікаціях С. Квіта – “Higher Education in Ukraine in the Time of Independence: Between Brownian Motion and Revolutionary Reforms”⁵, М. Винницького – “Crisis Has Shown Virtual Quality Assurance Can Work Well”⁶. Окремо варто згадати методичні та інструктивні матеріали, що розроблялися Національним агентством: “Тимчасовий порядок проведення акредитаційної

² В. Захарченко та інші, *Розроблення освітніх програм: методичні рекомендації* (Пріоритети 2014) 119.

³ Т. Добко та інші, *Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд* (НВЦ “Пріоритети” 2015) 84.

⁴ О. Воробйова та інші, *Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо оцінювання якості вищої освіти в умовах євроінтеграції: аналітичні матеріали* (Ін-т вищої освіти НАПрН України 2019) 150.

⁵ Serhiy Kvit, ‘Higher Education in Ukraine in the Time of Independence: Between Brownian Motion and Revolutionary Reforms’ (2020) 7 Kyiv-Mohyla Humanities Journal 141–59.

⁶ Mychailo Wynnyckyj, ‘Crisis Has Shown Virtual Quality Assurance Can Work Well’ University World News, July 6, (2020).

експертизи із використанням технічних засобів відеозв'язку"⁷; "Рекомендації щодо застосування критеріїв оцінювання якості освітньої програми"⁸; "Методичні рекомендації для експертів Національного агентства щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми"⁹.

Водночас безпосередньо функціонал і характеристики гарантів освітніх програм практично залишаються не вивчені. Цієї теми стосуються поодинокі дослідження, як-от О. Величко, Л. Величко та інших авторів "Гарант в системі управління якістю освітніх програм: випадок українських університетів", що є результатом спільного дослідження науковців України та Чехії у контексті виконання завдань міжнародного проєкту "Міжуніверситетська співпраця як інструмент підвищення якості освіти університетів України" (*Czech Development Cooperation*). У цій праці гарант інтерпретується як первинний суб'єкт управління. Проблема формування внутрішніх процесів ЗВО для забезпечення якості вищої освіти вирішується через запропоновані моделі менеджменту реалізації із залученням гаранта¹⁰. У 2020 р. надруковані тези та стаття А. Гелеш, що присвячені підготовці гарантів освітніх програм і деяким аспектам їхньої діяльності: "Методика підготовки гарантів освітніх програм до проходження акредитаційних експертиз"¹¹, "Some features of the organizational activities of the guarantor of the educational program"¹².

Отже, чимало інших характеристик діяльності гаранта освітньої програми вимагають подальшої дослідницької уваги.

МЕТА дослідження – з'ясувати демографічні та кваліфікаційні характеристики гарантів українських закладів вищої освіти, їх правову природу в аспекті залученості до внутрішнього забезпечення якості. Для цього необхідно окреслити нормативно-правові акти, що регулюють діяльність гаранта освітньої програми; визначити правовий статус, права й обов'язки гаранта; описати демографічний і кваліфікаційний "портрет гаранта"; проаналізувати деякі закономірності вибору особи гаранта серед науково-педагогічних працівників (далі – НПП) суб'єктом освітньої діяльності.

⁷ Тимчасовий порядок проведення акредитаційної експертизи із використанням технічних засобів відеозв'язку: затверджено рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 17 березня 2020 р., протокол № 6.

⁸ Рекомендації щодо застосування критеріїв оцінювання якості освітньої програми, затверджено рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 17 листопада 2020 р., протокол № 23.

⁹ Методичні рекомендації для експертів Національного агентства щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми, затверджено рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 29 вересня 09.2019 р., протокол № 9.

¹⁰ O Velychko, L Velychko, S Khalatur and H Roubik, 'A guarantor in the quality management system of educational programs: a case of Ukrainian universities' [2020] 18 (4) *Problems and Perspectives in Management* 153.

¹¹ А Гелеш, 'Методика підготовки гарантів освітніх програм до проходження акредитаційних експертиз' (2020) 7 *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова* 55.

¹² A Helesh, 'Some features of the organizational activities of the guarantor of the educational program' (2020) *Theory, science and practice: Abstracts of III International Scientific and Practical Conference* 255.

Упродовж першої половини 2019 р. Національне агентство розробило цілком нову модель акредитаційної процедури освітніх програм, яка, спираючись на *ESG-2015*, запропонувала принципово інший погляд на ці процеси. Положення про акредитацію освітніх програм (далі – Положення)¹³, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, було затверджене 11 липня 2019 р. наказом Міністерства освіти і науки України № 977. Саме в ньому вперше в контексті якості освітніх програм виокремлюється важливий суб'єкт організації освітнього процесу – гарант освітньої програми.

Зважаючи на те, що роль, статус, повноваження гаранта освітньої програми як активного учасника освітнього процесу не відображено в інших нормативних документах, питання ролі, статусу, повноважень гаранта потребують певного аналізу і тлумачення. Актуальність цих проблем підтверджується регулярними запитаннями під час тренінгів, що проводить Національне агентство для закладів вищої освіти. Загалом за другу половину 2019 та 2020 рр. відбулося понад 80 заходів, які стосувалися ролі та діяльності гаранта освітньої програми, – семінарів, вебінарів, круглих столів, відкритих ефірів тощо, які охоплювали аудиторію понад 1,5 млн осіб¹⁴.

Для визначення правового статусу гаранта освітньої програми варто відзначити, що ні Закон України “Про вищу освіту”, зокрема конкретна ст. 55 “Основні посади наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів вищої освіти та порядок їх заміщення”¹⁵, ні “Перелік посад педагогічних та науково-педагогічних працівників”¹⁶, редакція якого затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2018 р. № 549, не визначають гаранта як окрему посаду.

Водночас Положення, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, наділяє гаранта освітньої програми певними правами й обов'язками при проведенні акредитації освітньої програми:

- розділ 2, п. 4: “готує відомості про самооцінювання освітньої програми”;
- розділ 2, п. 8: “ознайомитися із Наказом про призначення експертної групи Національним агентством”;

¹³ Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2019 р. № 977 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text>> (дата звернення: 28.12.2020).

¹⁴ ‘Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2020 рік’ (Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти) <<https://cutt.ly/Vzaxvnf>> (дата звернення: 28.12.2020).

¹⁵ Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>> (дата звернення: 21.12.2020).

¹⁶ Перелік посад педагогічних та науково-педагогічних працівників: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 р. № 963 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 29 липня 2020 р. № 672 (672-2020-п)) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-2000-%D0%BF>> (дата звернення: 28.12.2020).

– розділ 3, п. 7: “бути запрошеним на засідання ГЕР [галузеві експертні ради] та на засідання Національного агентства, під час яких розглядається відповідна акредитаційна справа”;

– розділ 2, п. 4: “відповідає за реалізацію освітньої програми”.

Тобто гарант освітньої програми не є окремою науково-педагогічною посадою, а лише певними функціональними обов’язками у частині забезпечення якості освіти.

За правовою природою можна порівняти роль гаранта освітньої програми з керівником проєктної групи із започаткування та провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти, діяльність якого передбачена Ліцензійними умовами провадження освітньої діяльності (далі – Ліцензійні умови)¹⁷.

Схожість цих функціональних обов’язків відображено і в Положенні, за яким здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, а саме в розділі 2 п. 4. зафіксовано, що керівник закладу вищої освіти своїм наказом призначає гаранта освітньої програми. У разі відсутності такого призначення гарантом освітньої програми вважається керівник відповідної проєктної групи, призначений ЗВО відповідно до Ліцензійних умов¹⁸.

Запровадження нових функціональних обов’язків було викликано тими обставинами, що згідно з логікою Ліцензійних умов керівник проєктної групи втрачає будь-які функції після завершення проєктної роботи над освітньою програмою та під час її реалізації. Зважаючи на те, що Ліцензійні умови орієнтовані на ліцензування певної спеціальності в межах освітнього рівня, вони не відображають усіх особливостей функціонування освітньої програми. Однією з важливих обставин при запровадженні була можливість відкриття значної кількості окремих освітніх програм із різними цілями та завданнями в межах однієї ліцензованої спеціальності. Таким чином, керівник відповідної кафедри (іншого структурного підрозділу), що здійснюють підготовку за цими освітніми програмами, не завжди може забезпечити їх організаційний супровід і контроль за якістю реалізації.

Розуміння, що гарант освітньої програми не є окремою посадою, нам також надає і визначення гаранта, запропоноване Національним агентством, за яким

це науково-педагогічний або науковий працівник, який/яка працює за основним місцем роботи, несе відповідальність за якість освітньої про-

¹⁷ Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 р. № 347) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF#Text>> (дата звернення: 28.12.2020).

¹⁸ Положення про акредитацію освітніх програм за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (н 13).

грами, має науковий ступінь та/або вчене звання за відповідною чи спорідненою до освітньої програми спеціальністю, або належний досвід роботи в галузі¹⁹.

Зважаючи на важливість відповідності кваліфікації (як наукової, так і практичної) гаранта освітньої програми до її специфіки, мети і завдань, Національне агентство розширює можливості ЗВО призначити гарантом практика, а не лише працівників, що мають науковий ступінь і стаж науково-педагогічної та/або наукової роботи не менш як десять років, як це передбачено для керівника проєктної групи²⁰. Зважаючи на унікальність кожної освітньої програми та способів її реалізації, визначення гаранта є вкрай важливим для її належного функціонування та розвитку, тож у глосарії, запропонованому Національним агентством, чітко зазначено, що «...» призначення, права та обов'язки гаранта освітньої програми відносяться до автономії закладу вищої освіти «...»²¹.

Таким чином, можемо зробити певний підсумок із наведеного. Гарант освітньої програми є частиною функціональних обов'язків науково-педагогічного працівника закладу вищої освіти. Процедура його призначення, заміни, права, обов'язки, спрямовані на забезпечення реалізації, оновлення освітньої програми, система мотивації роботи гаранта – усе це повністю належить до автономії закладу вищої освіти (наукової установи).

З'ясувавши юридичну природу, права та повноваження гаранта й із метою вирішення завдань дослідження, авторами було запропоноване опитування гарантів освітніх програм. У цьому опитуванні взяли участь 576 респондентів – гарантів освітніх програм із ЗВО всіх регіонів України.

Серед опитаних респондентів найбільш активними стали представники університетів (465 осіб), найменше респондентів серед представників інститутів (7). Кілька осіб замість власне типу ЗВО назвали його підрозділ (2). Загалом цей показник корелюється з кількісними показниками типів українських суб'єктів освітньої діяльності (див.: *рис. 1*. Типи закладів вищої освіти, представники яких узяли участь в опитуванні).

Серед опитаних – представники освітніх програм усіх галузей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. Найбільша кількість респондентів очікувано представляють “наймасовіші” галузі знань (за якими наявна найбільша кількість освітніх програм): 69 осіб – 01 Освіта/Педагогіка, 64 особи – 07 Управління та адміністрування, 43 особи – 22 Охорона здоров'я, 05 Соціальні та поведінкові

¹⁹ ‘Глосарій’ <<https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/01/%D0%93%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B9.pdf>> (дата звернення: 28.12.2020).

²⁰ Там само.

²¹ Там само.

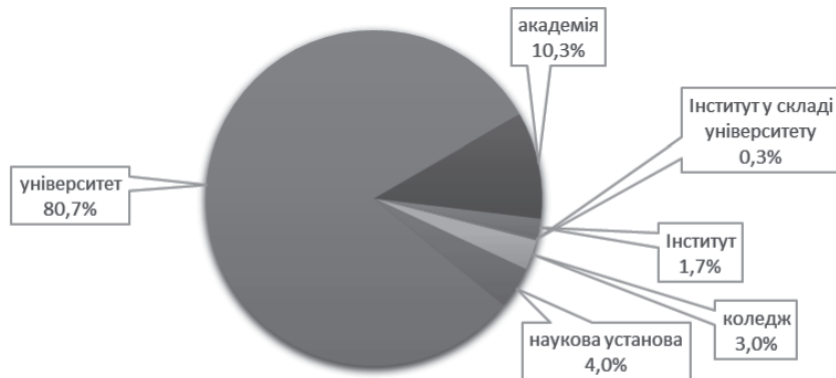

Рис. 1. Типи закладів вищої освіти, представники яких узяли участь в опитуванні

науки та 12 Інформаційні технології – по 42 особи. Такі пропорції відносно зіставні з кількістю ОП загалом та акредитованих ОП: акредитовано 248 ОП за галуззю 01, 121 – за галуззю 07, 100 – за галуззю 12, 95 – за галуззю 05. Певним винятком є активність представників за галуззю 22, за якою пройшли анкетування 43 особи при відносно малій кількості порівняно з попередніми акредитованими справами (48) (рис. 2. Кількість респондентів за галузями знань).

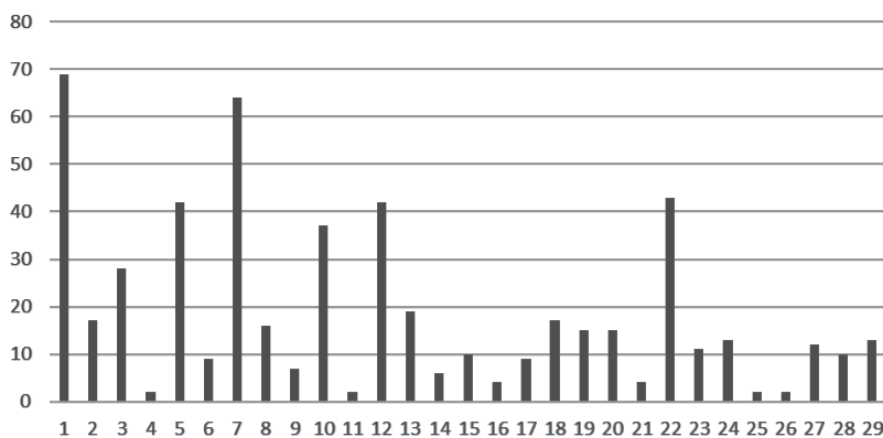

Рис. 2. Кількість респондентів за галузями знань

Інформація про гаранта освітньої програми безпосередньо пов'язана із назвою ОП, адже якщо навіть гарант не пропонував/не корелював її, то він для використаного опитування її надавав. Із наведених респондентами назв ОП повністю аналогічні назвам спеціальностей (за переліком галузей і спеціальностей 2015 р.) – 299. Не лише аналогічні назвам спеціальностей, але при цьому респонденти для уточнення додали тип

ОП або тип ОП та освітній рівень, – 41 позиція. Конкретизують/звужують назви спеціальностей, зокрема збігаються зі спеціалізацією або за допомогою означень, розкриває 45 одиниць. Збігається із назвою наукової спеціальності за Переліком наукових спеціальностей, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 14 вересня 2011 р. № 1057, – 11. Відповідає застарілій назві спеціальності або її частині (відповідно до Переліків напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра) – 62.

Найменше трапляється назва галузі (яка при цьому не збігається із назвою спеціальності) – 2. Оригінальними з назв ОП є лише 11 % від загальної кількості (76), що цілком логічно, оскільки ЗВО намагаються досить точно визначити сутність ОП. Небагато (менше 1 %) міжгалузевих назв ОП, лише 6.

Трапляються і неправильно заповнені анкети, яких загалом 35. Зафіксовані тенденції відповідають рекомендаційним документам Міністерства освіти і науки України, зокрема листу “Щодо надання роз’яснень стосовно освітніх програм”²², що вказує на прагнення відповідати чітко унормованим вимогам. Це допомагає ЗВО (науковим установам) уникнути непорозумінь щодо приналежності ОП до галузі, проте вказує на відсутність індивідуалізації назв освітніх програм, через що можемо констатувати слабе відображення унікальності в їхніх назвах.

Важливим у проведеному опитуванні було прагнення з’ясувати кваліфікаційні та демографічні характеристики гаранта, що ілюструють сучасний стан речей.

Отже, за демографічними та кваліфікаційними параметрами проведення опитування демонструє такий “портрет” гаранта.

Щодо вікової характеристики, то загалом серед гарантів ОП переважають особи від 36 до 45 років (35,9 %) – більше третини, наступна вікова група – від 46 до 55 років (27,3 %), і третя позиція – особи від 56 до 65 років (21,4 %). Тобто загалом якість освіти за ОП забезпечують науково-педагогічні працівники, які належать до основного працездатного віку та зрілого працездатного віку²³. Серед опитаних немає гарантів молодших за 25 років, що підкреслює прагнення керівництва ЗВО спиратися на більш досвідчених НПП, це цілком вмотивовано, оскільки функціонал гаранта передбачає наявність належного наукового та прак-

²² Щодо надання роз’яснень стосовно освітніх програм: Лист Міністерства освіти і науки України від 5 червня 2018 р. № 1/9-377 <<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-377729-18#Text>> (дата звернення: 21.12.2020).

²³ ‘Оцінка чисельності наявного населення України’ <http://www.ukrstat.gov.ua/Noviny/new2020/zmist/noviny/OnU_01_12_2019.pdf> (дата звернення: 21.12.2020).

тичного досвіду, організаторських здібностей. Водночас 7 гарантів є представниками вікової групи “старші за 75 років”, що становить 1,2 % від 572 осіб, які заповнили анкету (рис. 3. Вікові характеристики гарантів освітніх програм).

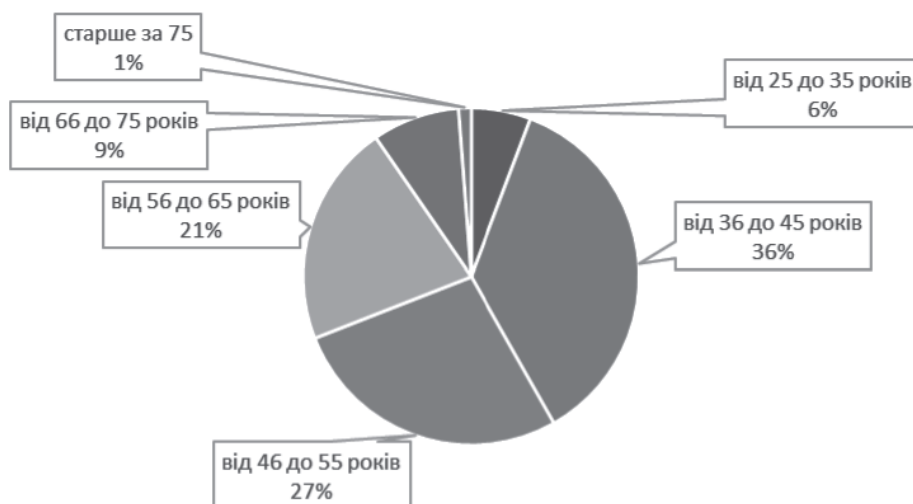

Рис. 3. Вікові характеристики гарантів освітніх програм

Гендерне співвідношення щодо гарантів ОП практично відповідає тенденції співвідношення жінок і чоловіків за сферою вищої освіти (56,5 % та 43,5 % за даними Державної служби статистики України у галузі²⁴, 59 % та 41 % – серед опитаних) (рис. 4. Гендерна характеристика гарантів освітніх програм).

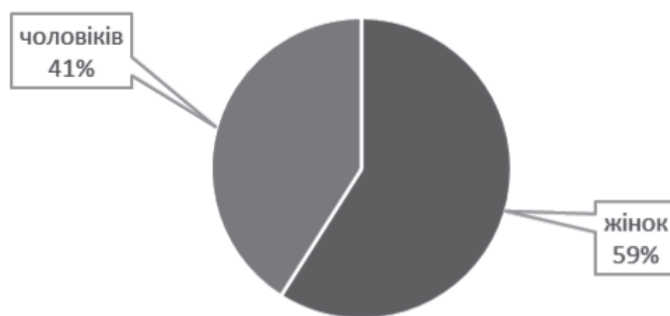

Рис. 4. Гендерна характеристика гарантів освітніх програм

²⁴ ‘Демографічна та соціальна статистика / Освіта’ <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/osv.htm> (дата звернення: 28.12.2020).

За посадами серед опитаних гарантів (рис. 5. Основні посади гарантів освітніх програм у ЗВО) переважають завідувачі кафедр (34,3 %, 107 осіб). Це свідчить про традиційне сприйняття нашими ЗВО функцій гаранта як адміністративних, що є доцільним, особливо коли кафедра забезпечує освітню діяльність тільки за однією освітньою програмою. Можемо припустити, що кількісний показник гарантів, які обіймають посаду “доцент” (становить 32,3 %, 185 осіб), пов’язаний із їх кількісною перевагою порівняно з іншими посадами серед НПП, як і показник щодо посади професора – 107 осіб (40 679 доцентів по країні та 11 699 професорів)²⁵ та водночас корелює з найбільш репрезентованою віковою групою. Варто відзначити, що серед опитаних гарантів представлені й адміністратори ЗВО (ректори – 2 особи, проректори – 11 осіб), що може свідчити про залучення адміністративного персоналу до безпосередньої реалізації освітніх програм. Незважаючи на можливість залучення практиків для координування освітньої діяльності за освітньою програмою, цим скористалися небагато ЗВО, лише одна особа вказала, що є завідувачем відділення (ОП – Сестринська справа, спеціальність 223 Медсестринство).

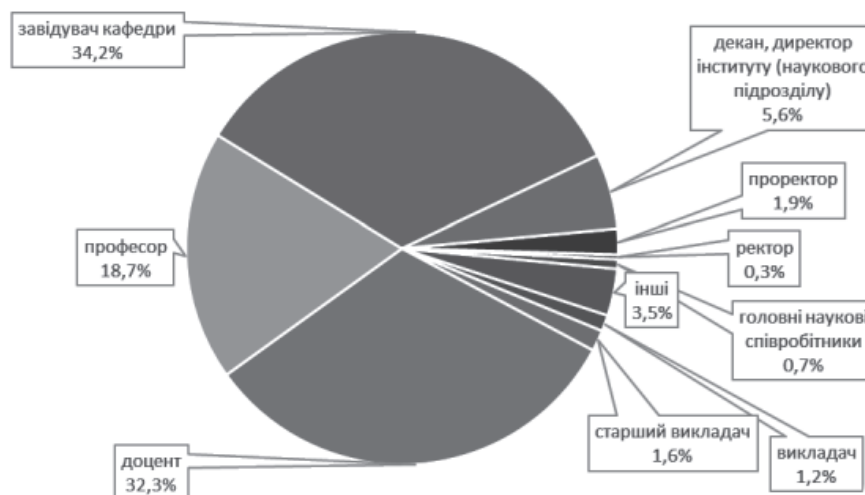

Рис. 5. Основні посади гарантів освітніх програм у ЗВО

Важливо відзначити значну питому вагу серед опитаних гарантів осіб, що мають науковий ступінь доктора наук і вчене звання професора. Це цілком підтверджує констатовану тезу про бажання адміністрації ЗВО (наукової установи) покласти цей функціонал на досвідчених співробітників зі значним науковим доробком. На цей показник має суттєвий

²⁵ Демографічна та соціальна статистика / Освіта' <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/osv.htm> (дата звернення: 28.12.2020).

вплив кількість ОНП доктора філософії – 2 001 програма зареєстрована в Єдиній державній базі освіти, адміністрування яких передбачає залучення фахівців із високою науковою кваліфікацією. Таким чином, у розрізі наукових ступенів та вчених звань портрет гаранта освітньої програми виглядає таким чином (див.: *табл. 1. Характеристика гарантів ОП за науковими ступенями та вченими званнями*).

Таблиця 1

*Характеристика гарантів ОП
за науковими ступенями та вченими званнями*

<i>Науковий ступінь</i>	
Доктори наук	284
Кандидати наук/доктори філософії	287
Без ступеня	1
<i>Вчене звання</i>	
Професори	218
Доценти	289
Старший науковий співробітник	7
Член-кореспондент	1
Без вченого звання	1

Висновки. Таким чином, можемо констатувати, що проведення дослідження дало змогу окреслити нормативно-правові акти, які регулюють діяльність гаранта освітньої програми, наголосити, що вичерпний перелік прав та обов'язків гаранта ОП належить до сфери автономії суб'єкта освітньої діяльності, як і передбачалося Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти при формуванні нової процедури акредитації, оскільки права та обов'язки гаранта ОП прямо залежні від особливостей діяльності суб'єкта освітньої діяльності, його традицій, завдань і сформованої системи внутрішнього забезпечення якості освіти. Подальшого дослідження потребує розгорнутий аналіз прав та обов'язків гарантів, закріплених у локальній нормативній базі ЗВО, та участь гаранта у формуванні ОП.

Визначаючи права й обов'язки гарантів ОП, необхідно брати до уваги демографічні та кваліфікаційні характеристики науково-педагогічних працівників, що виконують функції гаранта, що й було зроблено у нашому дослідженні. Нами з'ясовано, що основна група опитаних є представниками вікової категорії від 36 до 45 років, а отже, мають достатній професійний досвід та є представниками основного працездатного віку.

Під час дослідження з'ясовано: практично всі гаранті освіти програм мають науковий ступінь (лише одна особа з опитаних вказала, що його не має), що цілком корелюється з позиціями щодо вчених звань. Таким чином, ми можемо дійти висновку, що простежується тенденція більшої довіри та наділення організаційними повноваженнями осіб із науковими ступенями та вченими званнями, що є традиційним для української вищої освіти загалом. Незважаючи на існуючу можливість, сьогодні мало ЗВО обрали гарантом освіти програм представника практиків, що могло б сприяти практикоорієнтованості освіти програм. Водночас значна частина опитаних гарантів за посадою є завідувачами кафедр, що також є підтвердженням тенденції закріплення адміністративних обов'язків за окремою особою. Хоча можливість призначення гарантом будь-кого з НПП може дозволити диференціацію обов'язків, наділяючи ними не лише адміністраторів, а й насамперед більш відповідну до потреб реалізації цієї ОП особу, менш завантажену іншими адміністративними обов'язками. Зважаючи на необхідність чіткого співвідношення гаранта до завдань, освітнього рівня, специфіки реалізації ОП Національне агентство рекомендує принцип “одна ОП – один гарант”.

Таким чином, у дослідженні окреслено демографічний і професійний портрет гаранта освіти програми, визначено його правову природу. Результати можуть бути використані для формування внутрішньої політики забезпечення якості освіти вітчизняними закладами вищої освіти та науковими установами, визначенні функціональних обов'язків гарантів освіти програм, при формуванні посадових інструкцій для осіб, сферою відповідальності яких є, зокрема, забезпечення якості освіти у ЗВО.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Vorobiova O ta inshi, *Analiz providnoho vitchyznianoho ta zarubizhnoho dosvidu shchodo otsiniuvannia yakosti vyshchoi osvity v umovakh yevrointehratsii: analitychni materialy* (In-t vyshchoi osvity NAPN Ukrainy 2019) (in Ukrainian).
2. Dobko T ta inshi, *Rozvytok systemy zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity v Ukraini: informatsiino-analitchnyi ohliad* (NVTs “Priorityty” 2015) (in Ukrainian).
3. Zakharchenko V ta inshi, *Rozroblennia osvitynih prohram: metodychni rekomendatsii* (Priorityty 2014) (in Ukrainian).
4. *Standarty i rekomendatsii shchodo zabezpechennia yakosti v Yevropeiskomu prostori vyshchoi osvity* (Lenvit 2006) (in Ukrainian).

Journal articles

5. Helesh A, ‘Some features of the organizational activities of the guarantor of the educational program’ (2020) *Theory, science and practice: Abstracts of III International Scientific and Practical Conference* 255 (in English).

6. Kvit S, 'Higher Education in Ukraine in the Time of Independence: Between Brownian Motion and Revolutionary Reforms' (2020) 7 Kyiv-Mohyla Humanities Journal 141–59 (in English).
7. Velychko O, Velychko L, Khalatur S and Roubik H, 'A guarantor in the quality management system of educational programs: a case of Ukrainian universities' [2020] 18 (4) Problems and Perspectives in Management 153 (in English).
8. Helesh A, 'Metodyka pidhotovky harantiv osvitnikh prohram do prokhodzhennia akredytatsiinykh ekspertyz' (2020) 7 Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova 55 (in Ukrainian).

Newspaper articles

9. Wynnycyk M, 'Crisis Has Shown Virtual Quality Assurance Can Work Well' *University World News*, July 6, (2020) (in English).

Websites

10. 'Hlosarii' <<https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/01/%D0%93%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B9.pdf>> (accessed: 28.12.2020) (in Ukrainian).
11. 'Demografichna ta sotsialna statystyka / Osvita' <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/osv.htm> (accessed: 28.12.2020) (in Ukrainian).
12. 'Otsinka chyselnosti naiavnoho naseleння Ukrainy' <http://www.ukrstat.gov.ua/Noviny/new2020/zmist/novini/OnU_01_12_2019.pdf> (accessed: 21.12.2020) (in Ukrainian).
13. 'Richnyi zvit Natsionalnoho ahentstva iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity za 2020 rik' (Natsionalne ahentstvo iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity) <<https://cutt.ly/Vzaxvnf>> (accessed: 28.12.2020) (in Ukrainian).

Olena Yeremenko
Andriy Butenko

LEGAL STATUS, PROFESSIONAL AND DEMOGRAPHIC PORTRAIT OF THE GUARANTOR OF THE EDUCATIONAL PROGRAM

ABSTRACT. The modern paradigm of quality assurance in higher education includes as one of the components the accreditation of educational programs carried out by the National Agency for Quality Assurance in Higher Education. Among the participants in the accreditation process, the key role of the higher education institution is played by the guarantor of the educational program, who performs important organizational and communicative functions, as well as coordinates the educational activities of the program. To date, all these aspects are not regulated at the level of legislation, the tasks of the guarantor and the characteristics that allow to perform the relevant functionality, as well as the ability of higher education institution to determine the requirements for guarantors and their powers.

Thus, the aim of the article has become the need to clarify the demographic and qualification characteristics of the guarantors for Ukrainian higher education institutions, their legal nature in terms of involvement in internal quality assurance. Its achievement, in addition to solving a specific scientific problem, will outline further prospects for researching the place and role of the guarantor in the formation of the educational

program, developing scientifically motivated recommendations for higher education institutions to create and improve local regulations that would structure the guarantor of the educational program.

The main results of the article are: the main parameters that comprehensively characterize the guarantor of the educational program were investigated; the legal aspects of the guarantor's activity are singled out taking into account the Ukrainian legislation and the current requirements for ensuring the quality of education; age, gender, qualification (including those related to the position, academic degree, academic title) characteristics of the guarantor of the educational program are clarified, that allow to outline a certain "portrait of the educational program guarantor".

The study showed that the "guarantor's portrait" generally corresponds to the main characteristics of the research and teaching staff, in terms of age, gender, position, degree and academic title: it can be a woman or a man of working age with a degree, by title – mostly Associate Professor, ex officio – Head of the Department. As for the legal nature of the guarantor, it is important to note that this is not a separate position, but a higher education institution within the autonomy may endow it with powers, rights and certain functional responsibilities in terms of ensuring the quality of education.

KEYWORDS: institution of higher education; educational program; guarantor of educational program; quality of higher education; legal support of educational process; organization of educational process.